

สื่อ สาร สาววาย...ความสัมพันธ์ในแอปพลิเคชันจอยลดา

Media, Content&Yaoi Fan... Relationship in Joylada Application

ยุทธนา สุวรรณรัตน์ *

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมของแอปพลิเคชันจอยลดาผ่านมุมมองการสื่อสาร โดยใช้แนวคิดเรื่องสื่อคือสารและแนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ เก็บข้อมูลโดยใช้การสังเกตและวิเคราะห์ลักษณะของสื่อและสารในแอปพลิเคชันจอยลดา รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ใช้สื่อจอยลดาสองท่าน เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปให้เห็นว่าจอยลดาแสดงบทบาททั้งในฐานะสื่อและพื้นที่ทางสังคม โดยสื่อได้กำหนดคุณลักษณะของเนื้อหาที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยสาววายแต่อย่างไรก็ตามสาววายมีการต่อรองต่อคุณลักษณะของสื่อเพื่อถ่ายทอดจินตนาการมาสู่เนื้อหาที่ตนต้องการนำเสนอ และพบว่าสาววายแสดงเอกลักษณ์ทางบทบาทเพื่อเป็นการประเมินและตีชมตนเอง นอกจากนี้บทความชิ้นนี้ยังเสนอให้ใช้ทฤษฎีเครือข่าย-ผู้กระทำเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการที่เป็นผู้ใช้สื่อและตัวสื่อ

คำสำคัญ: สื่อและสาร/ สาววาย/ แอปพลิเคชันจอยลดา /พื้นที่ทางสังคม

Abstract

This article aims to describe social phenomenon of Joylada through communication aspect. The concept of the medium is the message and Symbolic Interaction were applied to describe this phenomenon. The data were collected by observing and analyzing the characteristics of media and content in Joylada. Moreover, interviewing method were employed to collect data from two Joylada users. This paper concludes that Joylada performs as media and social space. The medium characteristics determines contents that generated by users. On the contrary, the users negotiated the medium characteristics for communicating their imagination to become the content. Besides, the users also performs role identities for evaluate and comment themselves. This article, also, suggest the application of actor-network theory(ANT) for studying the relation between the actors that are users and the medium.

Keywords: Media and Content/ YaoiFan/ Joylada Application/Social Space

* อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

บทนำ

จอยลดา (Joylada) คือแอปพลิเคชัน “นิยายแซท” ที่ถูกพูดถึงมากในทวิตเตอร์ นำเสนอเนื้อหาที่เป็นนิยายในรูปแบบใหม่คือมีลักษณะเหมือนการสนทนาในไลน์ ไม่ใช่การบรรยายเนื้อเรื่องเหมือนนิยายทั่วไป จอยลดาถือเป็นสื่อออนไลน์ที่มียอดเข้าถึง (media reach) มากโดยเฉพาะในช่วงปิดเทอม มียอดคลิกรสูงสุดถึงวันละ 1,000 ล้านครั้ง (techsauce, 2561) โดยกลุ่มผู้ใช้สื่อส่วนใหญ่คือกลุ่มแฟนคลับศิลปินเกาหลีที่เป็น “สาววาย” – กลุ่มผู้รับสารที่มีความสนใจสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่ม – โดยนำศิลปินในโลกจริงมาแต่งเป็นนิยายแล้วนำเสนอในโลกเสมือน เนื้อหาในจอยลดาจึงมีลักษณะเป็น “แฟนฟิก” (fan-fiction) และผู้ใช้กลุ่มนี้จะมีจำนวนมากขึ้นเมื่อมีการนำเรื่องราวไปพูดถึงต่อในสื่อทวิตเตอร์ (techsauce, อ้างแล้ว)

ปรากฏการณ์ของจอยลดาถือเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมการใช้สื่อในยุคหลอมรวมที่ได้รับอิทธิพลมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้ใช้สื่อสามารถเปลี่ยนบทบาทของตนเองมาเป็นผู้ร่วมผลิตเนื้อหาซึ่งมีทั้งผู้ใช้สื่อที่เป็นปัจเจกและผู้ใช้สื่อที่เป็นกลุ่มแฟน (fandom) และกลุ่มแฟนที่มีบทบาทต่อการสร้างเนื้อหาในจอยลดาอย่างมากคือกลุ่มสาววาย

บทความชิ้นนี้อธิบายจอยลดาผ่านมุมมองด้านการสื่อสารในฐานะสื่อ และมุมมองทางสังคมวิทยาในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่กลุ่มสาววายใช้แสดงบทบาทในฐานะผู้กระทำการที่สามารถให้ความหมายและต่อรองกับสื่อ โดยอธิบายผ่านแนวคิดสื่อคือสารของสำนักกำหนดนิยามทางเทคโนโลยีและการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์

ความสัมพันธ์ของสื่อและสารในจอยลดา

จอยลดาคือแอปพลิเคชันนิยายแซทออนไลน์ซึ่งนำเสนอเนื้อหาที่มาจากการสร้างของผู้ใช้สื่อเมื่อใช้กรอบทางการสื่อสารพิจารณา สถานะของแอปพลิเคชันจอยลดาที่ชัดเจนที่สุดเป็นช่องทางการสื่อสาร (channel) หรือตัวสื่อ (media) โดยมีนิยายที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเนื้อหา/สาร (message)

เมื่อพิจารณาลำดับการสร้าง/นำเสนอที่เกิดขึ้นในแอปพลิเคชันจอยลดา พบว่าเนื้อหาจอยลดา มาจากสิ่งที่สาววาย “จิน” หรือจินตนาการขึ้นมา โดยอาศัยวัตถุดิบจากโลกของความเป็นจริงกล่าวคือสาววายนำประสบการณ์ที่ตนเองมี/ได้รับจากโลกของความเป็นจริง โดยส่วนใหญ่เป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปินนักร้องเกาหลี จากการสังเกตนิยายที่ถูกนำเสนอในแอปพลิเคชันจอยลดาพบว่านิยายส่วนใหญ่ที่ถูกสร้างขึ้นมีตัวละครที่มาจากศิลปินเกาหลี จุดนี้แสดงให้เห็นว่าสาววายได้นำประสบการณ์ที่ตนเองมีต่อศิลปินเกาหลีมาสร้างเป็นนิยาย โดยเมื่อพิจารณาลักษณะของนิยายในแอปพลิเคชันจอยลดาพบว่าตัวอักษร (text) และภาพ (image) ประกอบกันเพื่อสร้างเป็นเนื้อหา นอกจากนี้แอปพลิเคชันจอยลดา ยังสร้างความสมจริงของเนื้อหาที่เป็นสนทนาในไลน์โดยการให้ผู้สร้างเนื้อหาสามารถแทรกภาพจากเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมเข้ามาในบทสนทนาได้ ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการสนทนาจริงที่เกิดขึ้นในแอปพลิเคชันไลน์ ที่ในบางกรณีผู้สนทนาจะแชร์ข้อมูลบางอย่างจากช่องทางอื่นเข้ามาในหน้าสนทนา หรืออาจจะเป็นการ “แคป” (capture) หน้าจอของสื่ออื่นมาใส่ไว้ในหน้าสนทนาในแอปพลิเคชันไลน์หากแต่ในแอปพลิเคชันจอยลดาเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมที่ผู้สร้างเนื้อหาสร้างขึ้นจะมีชื่อว่า “จอยบุ๊ก” (Joybook) และ “จอยสตาแกรม” (Joystagram) เพื่อให้ชื่อเรียกนั้นล้อไปกับชื่อของจอยลดา จอยบุ๊กและจอยสตาแกรมที่ปรากฏอยู่ในหน้าสนทนาในแอปพลิเคชันจอยลดามีลักษณะดังภาพที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

ภาพที่ 1 Joybook

ภาพที่ 2 Joystagram

ทั้งสื่อตัวอักษร ภาพ สื่อจอยบุ๊กและจอยสตาแกรมถูกนำมาประกอบร่วมกันกลายเป็นสารในแอปพลิเคชันจอยลดา จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เราจะพบความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสารตามแนวคิด สื่อคือสาร (the medium is the message) ตามที่ McLuhan (1964) ได้กล่าวไว้คือสภาวะที่สื่อประเภทหนึ่งหายไปเป็นสารในสื่ออีกประเภทหนึ่ง ซึ่งในที่นี้พบว่าคือปรากฏการณ์ที่ประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะประเภทที่ถูกแปลงมาเป็นสารโดยมีสื่อตัวอักษร, ภาพมาประกอบกันเป็นสารในสื่อจอยลดา รวมทั้งจอยบุ๊กและจอยสตาแกรมเองก็กลายมาเป็นสารในสื่อจอยลดา

การอธิบายความสัมพันธ์ตามแนวคิดสื่อคือสารสามารถอธิบายได้อีกหนึ่งลักษณะคือคุณลักษณะเฉพาะของสื่อ นั่นคือตัวสาร ไม่ใช่เนื้อหาที่สื่อ นั้น ๆ นำเสนอ (จันทน์ เจริญศรี, 2561) กล่าวอีกนัยคือการที่สื่อมีอิทธิพลเหนือตัวสารและเป็นสิ่งที่สร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้ใช้แทนตัวสาร คำอธิบายนี้เห็นได้ชัดเจนจากการสร้างประสบการณ์ของผู้ชมภาพยนตร์เรื่องเดียวกันแต่แตกต่างกันที่ช่องทางที่รับชม ผู้ชมภาพยนตร์เรื่อง ดันเคิร์ก (2560) ในระบบ IMAX จะได้รับประสบการณ์มากกว่าผู้ชมภาพยนตร์เรื่องเดียวกันที่ชมจากระบบอื่น เมื่อพิจารณาที่ปรากฏการณ์จอยลดาพบว่าประสบการณ์ที่ผู้อ่านจอยลดาได้รับนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าผู้อ่านนั้นอ่านนิยายเรื่องใดหากแต่เป็นเพราะผู้อ่านนั้นอ่านนิยายจอยลดาผ่านช่องทางที่ใช้และสื่อเหล่านั้นต่างหากที่เป็นตัวสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้อ่าน สิ่งนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของคุณมีมี (2562) หนึ่งในผู้ให้ข้อมูลที่ปราชญ์ผู้อ่านนิยายแซพในจอยลดา มีมีกล่าวกับผู้เขียนว่าความสนุกของการอ่านจอยลดานั้นอยู่ที่เราได้คลิกอ่านไปทีละข้อความๆ โดยตัวเราเองเป็นเสมือนหนึ่งในสมาชิกในกลุ่มแซทกลุ่มนั้นๆ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของสื่อจอยลดาที่มีความเป็นสื่อปฏิสัมพันธ์ (interactive media) ประกอบกับลักษณะของการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของการสนทนาในไลน์ก่อให้เกิดประสบการณ์แก่ผู้ใช้

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการอธิบายจอยลดาในมิติของการสื่อสารผ่านแนวคิดเรื่องสื่อคือสาร แต่จากปรากฏการณ์ความนิยมที่เกิดขึ้นกับจอยลดานั้นคงไม่อาจจะใช้เพียงแค่วัฒนขยายทางการสื่อสารมองได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นยังพบการแสดงบทบาทของจอยลดาในมิติอื่นด้วย หนึ่งในนั้นคือจอยลดาในฐานะพื้นที่ทางสังคม

จอยลดตาในฐานะพื้นที่ทางสังคม

จอยลดตาในฐานะพื้นที่ทางสังคม (social space) อันเป็นพื้นที่ที่ประกอบสร้างขึ้นมาระหว่างพื้นที่ทางกายภาพกับพื้นที่ทางความคิด เป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างตัวตน ประสบการณ์ร่วม และความหมาย (นราธร สายเส็ง, 2560) จากการสัมภาษณ์คุณแพร์ (2562) ซึ่งเป็นสาววายที่เขียนนิยายลงในแอปพลิเคชันจอยลดตาว่า เธอใช้จอยลดตาเพื่อนำเสนอนิยายที่เธออยากเล่าในแบบของเธอเอง โดยนำนักแสดงในชีวิตจริงมาสร้างเป็นนิยาย เธอยังบอกอีกว่าเธอนิยามตัวเองว่าเป็นสาววาย แต่ในชีวิตประจำวันนั้นไม่สามารถแสดงออกถึงการเป็นสาววายได้ เธอจึงใช้พื้นที่ของจอยลดตานี้เองสำหรับถ่ายทอดจินตนาการที่เธอมีเกี่ยวกับนักแสดงชายชาวไทยสองคนที่คุณชื่นชอบ

ภาพที่ 3 นิยายเรื่อง A lot like love ของจอยลดตาถูกกล่าวถึงในทวิตเตอร์

นอกจากคุณแพร์ซึ่งเป็นผู้แต่งนิยายในจอยลดตาแล้ว คุณมีมีซึ่งเป็นผู้อ่านนิยายในจอยลดตาได้กล่าวว่าเมื่อเธออ่านนิยายในจอยลดตาแล้ว เธอมักจะแบ่งปันหรือแชร์ความรู้สึกที่มีต่อเรื่องที่อ่านนั้นลงบนสื่อทวิตเตอร์ และในสื่อทวิตเตอร์นั้นเองจะมีผู้คนที่ติดตามเธอมา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อนิยายที่อ่านเช่นกัน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าจอยลดตาได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการพาให้ผู้ที่ชื่นชอบในเรื่องเดียวกันได้มาพบกัน และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ภาพที่ 3 แสดงให้เห็นการนำนิยายจอยลดตาเรื่อง A lot like love ไปพูดคุยต่อในสื่อ

นอกจากจอยลดตาจะเป็นสื่อกลางในการพาให้ผู้ที่ชื่นชอบเรื่องราวเดียวกันได้มาพบปะกันแล้ว คุณมีมียังกล่าวว่าฟังก์ชันในจอยลดตาเองก็มีส่วนทำให้เราสามารถแสดงออกซึ่งตัวตนของเราได้อย่างชัดเจนเช่นกัน ซึ่งฟังก์ชันหนึ่งที่คุณมีมีพูดถึงคือการเลือกเก็บนิยายเรื่องที่ชื่นชอบไว้ใน “คลังส่วนตัว” และการเลือกติดตามนักเขียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ คุณมีมีให้ความเห็นว่าคลังส่วนตัวที่เก็บนิยายที่เราชื่นชอบก็เหมือนกันกล่องหนึ่งใบที่เก็บของกระจุกกระจิก ของในกล่องมันบ่งบอกตัวตนของเจ้าของกล่องได้ นิยายในคลังส่วนตัวก็บอกความเป็นตัวตนของผู้อ่านแต่ละคนได้เช่นกัน เมื่อผู้เขียนถกถึงนิยายที่ถูกเก็บไว้ในคลังส่วนตัวของคุณมีมี ทั้งนี้ในตอนต้นของการสัมภาษณ์คุณมีมีปฏิเสธที่จะเปิดคลังส่วนตัวให้ผู้เขียนได้เห็น

คลังส่วนตัวในจอยลดตาจึงเปรียบเสมือนฉากหลัง (back stage) ตามทศนิยมการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์แนวนาฏการ (Dramaturgical Perspective) ที่ผู้อ่านแต่ละคนมีไว้เพื่อปลดปล่อยตัวตนของแต่ละบุคคล ความน่าสนใจหนึ่งของแอปพลิเคชันจอยลดตาในฐานะพื้นที่ทางสังคม นอกจากจะเป็นพื้นที่สำหรับการนำเสนอตัวตนของผู้เขียนแล้ว ฟังก์ชันในแอปพลิเคชันจอยลดต่ายังสงวนพื้นที่บางส่วนไว้ให้แก่ผู้อ่านสำหรับผ่อนคลายตัวตน ตรงจุดนี้ผู้เขียนพบการซ้อนทับกันของการให้ความหมายแก่แอปพลิเคชันจอยลดตาจากผู้ใช้จนถึงสามระดับด้วยกัน กล่าวคือในระดับแรกจอยลดตาเป็นพื้นที่สำหรับการนำเสนอตัวตนความเป็นสาววายของผู้เขียนนิยาย ต่อมาจอยลดตาเป็นพื้นที่สำหรับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสาววายที่ชื่นชอบในเรื่องเดียวกันอันเป็นพื้นที่ที่สาววายใช้พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับนิยายที่ตนเองอ่าน และลำดับที่สาม ในขณะที่เดียวกันจอยลดตาก็เป็นฉากหลังให้เธอได้ผ่อนคลายตัวตนของเธอโดยมีส่วนของพื้นที่ที่เธอ

รู้สึกปลอดภัยที่จะเป็นตัวของตัวเองโดยเฉพาะในเรื่องของรสนิยมทางเพศ(sexuality) ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งที่ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้อาจจะไม่สะดวกที่จะเปิดเผยแก่ผู้เขียน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้เขียนพูดคุยกับคุณมีมีต่อ คุณมีมียอมที่จะแสดงคลังนิยายที่เธอเก็บไว้ในจอยลดา เนื้อหาส่วนใหญ่ที่เธอเก็บไว้ในคลังเป็นเนื้อหาในแนวที่สาววายเรียกว่า “M-preg” ซึ่งหมายถึงนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ชายท้องได้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าจอยลดาทำหน้าที่เป็นฉากหลังให้สาววายได้ผ่อนคลายตัวตนในเรื่องรสนิยมที่มีต่อเนื้อหาที่เบี่ยงเบนจากขนบทั่วไปสาววาย...บทบาทในการสื่อสาร

สองส่วนที่ผ่านมาผู้เขียนอธิบายจอยลดาในฐานะสื่อและฐานะพื้นที่ทางสังคมอันแสดงให้เห็นบทบาทของจอยลดาในมุมมองทั้งของการสื่อสารและพื้นที่ทางสังคม ไม่ว่าเราจะพิจารณาจอยลดาในฐานะของสื่อหรือพื้นที่ทางสังคม เราไม่อาจมองข้ามกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมทั้งกับจอยลดาได้ ซึ่งในที่นี้หมายถึงกลุ่มสาววาย

“สาววาย” เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มผู้รับสารที่มีความสนใจสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายหนุ่ม มาจากตัวอักษร Y ในคำว่า “Yaoi” (นิชชารีย์ เลิศวิญญู, 2560) ในภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นคำบอกประเภทของงานโดจินชิที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชาย ในกลุ่มผู้รับสารที่เป็นสาววายในไทยยังมีการใช้คำศัพท์เฉพาะกลุ่มที่แสดงถึงพฤติกรรมร่วมของกลุ่ม หนึ่งในนั้นคือคำว่า จิ้น/คู่จิ้น/คู่ชิบ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับการสร้างจินตนาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชายทั้งสิ้น คำว่า “จิ้น” เป็นคำที่กร่อนมาจากคำว่า imagine ที่แปลว่าจินตนาการ คำว่าจิ้นของสาววายจึงมีความหมายถึงการคิดหรือจินตนาการ เมื่อมีการจิ้น จึงเกิด “คู่จิ้น” หรือคนสองคนที่ถูกจับคู่ว่ามีความเหมาะสมที่จะชอบพอกัน โดยไม่เกี่ยวกับโอกาสความเป็นไปได้ใดๆ ทั้งสิ้น ส่วนคำว่า “คู่ชิบ” ซึ่งเป็นคำถอดเสียงมาจากคำว่า ship ในภาษาอังกฤษที่แปลว่าเรือ หมายถึงคู่ที่สาววายจิ้นให้ลงเรือลำเดียวกัน นำไปสู่การเรียกตัวเองว่า “ชิบเปอร์” ซึ่งหมายถึงคนที่อยู่ในเรือลำนั้นและมีหน้าที่ทำให้เรือเดินทางไปถึงฝั่งที่จินตนาการไว้ และโลกหรือพื้นที่ที่สาววายใช้เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและจินตนาการของกลุ่มตนคือสื่อประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมอย่างทวิตเตอร์ ซึ่งเป็นสื่อที่กลุ่มสาววายใช้เพื่อสร้างโลกแห่งจินตนาการของพวกเขา เกิดเป็นเนื้อหาที่สร้างโดยกลุ่มสาววายที่มีการรับและส่งต่อกันภายในกลุ่มมากมาย และด้วยเทคโนโลยีทางการสื่อสารในปัจจุบันก็ทำให้เส้นแบ่งระหว่างจินตนาการและความจริงพราเบลและดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีพลัง

Rank	Title	Author	Rating
1	ชุดใหญ่ สาวสายฟ้า	คัตสึฮารุฮิโร	3.9 (11 / 5)
2	[PRE-ORDER] YAOI : OVER THE EDGE (Mpreg) #...	ชิโรฮิเมะ & มัตสึ	3.8 (11 / 5)
3	คนมาเที่ยว Burned Gray	โอคาซึคาเนะ	3.8 (11 / 5)
4	Fushy: Love of love คู่จิ้นคู่จิ้น	มัตสึ	3.8 (11 / 5)
5	Fushy: ขอให้เป็น สาวสายฟ้า #2 (YAOI)	มัตสึ	3.8 (11 / 5)
6	เมื่อสายฟ้า	ชิโรฮิเมะ	3.8 (11 / 5)
7	สายฟ้า	ชิโรฮิเมะ	3.8 (11 / 5)
8	คนมาเที่ยว (book)	โอคาซึคาเนะ	3.8 (11 / 5)
9	ขอให้เป็น (YAOI)	มัตสึ	3.8 (11 / 5)
10	ชุดใหญ่ (單元集)	คัตสึฮารุฮิโร	3.8 (11 / 5)

ภาพที่ 4 - 10อันดับนิยายประจำวันในเว็บไซต์เด็กดี

จินตนาการของสาววายไม่เพียงหยุดอยู่แค่ในทวิตเตอร์ สาววายบางคนได้นำจินตนาการทั้งหลายที่มีเกี่ยวกับคู่จิ้นที่ตนชื่นชอบมาสร้างเป็นนิยายออนไลน์ เช่นที่ปรากฏอยู่ในเว็บไซต์เด็กดีซึ่งถือเป็นช่องทางแรกๆ ในการนำเสนอเนื้อหาออนไลน์แรกๆ ของกลุ่มวัยรุ่น จากการสังเกตหน้าเว็บไซต์พบว่า 3 ใน 10 ของนิยายที่ติดอันดับประจำวันเป็นนิยายในแนว Yaoi โดยมีการระบุไว้ที่ชื่อเรื่องอย่างชัดเจน ดังภาพที่ 4

นอกจากการสร้างนิยายออนไลน์ในเว็บไซต์แล้ว ปัจจุบันสาววัยใช้ช่องทางของแอปพลิเคชันจอยลดานำเสนอ นิยายหรือ “แฟนฟิก” (fan-fiction) ภายใต้แนวคิดของการทำ UGC (User Generated Content) ในรูปแบบใหม่ โดยมีหน้าตาเหมือนอ่านแชทในไลน์ไม่ใช้การบรรยายเนื้อเรื่องเหมือนนิยายทั่วไป ภายในแอปพลิเคชันจะมีการแบ่งหมวดหมู่ นิยายเป็นประเภทต่างๆ อาทิ ถนนวน สีสชมพู แนวรัก โรแมนติก ทะเลสีเทา ดราม่า เศร้า ออกหัก และบ้านหรรษา ตลก ขำขัน เป็นต้น ผู้อ่านสามารถปรับความเร็วของแชทหรือนิยายได้ 3 ระดับ คือ ช้า ปกติ และเร็ว ซึ่งแชทอัตโนมัติจะไหลไปเรื่อยๆ โดยที่ผู้อ่านไม่ต้องสไลด์หน้าจอ แต่ถ้าอ่านไม่ทันก็สามารถแตะที่หน้าจอเพื่อหยุดได้ (marketingoops,2561)

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะหน้าจอที่นำเสนอเนื้อหาในแอปพลิเคชันจอยลดานำ

ข้อมูลหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับจอยลดานำ (techsauce, อ้างแล้ว) คือกลุ่มผู้อ่านจอยลดานำส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสาววัย อายุไม่เกิน 25 ปี ช่วงเวลาที่มีคนเข้าดูมากที่สุดคือช่วงปิดเทอม มียอดคลิกประมาณวันละ 1,000 ล้านครั้ง โดยมีผู้ใช้ส่วนใหญ่คือ “แฟนฟิก” ซึ่งมีอยู่ถึง 35% ซึ่งเป็นกลุ่มแฟนคลับนักร้องที่เป็นสาววัยนำตัวละครในชีวิตจริงมาเขียนเป็นเรื่องราวและผู้ใช้กลุ่มนี้ก็จะมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะเมื่อมีการแต่งนิยายเกิดขึ้นก็จะมีคนนำไปพูดถึงในทวีตเตอร์ สอดคล้องกับการศึกษาของบุญยง นาคะ (2560) ที่ศึกษาชุมชนแฟนคลับเกาหลีพบว่ากลุ่มแฟนคลับเกาหลีมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ หลายกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม โดยหนึ่งในนั้นคือการแต่งนิยาย “แฟนฟิก” ซึ่งแสดงให้เห็นการแสดงบทบาทในการผลิต นอกจากนี้การสื่อสารที่เกิดขึ้นจากการใช้แอปพลิเคชันจอยลดานำระหว่างสาววัยเพื่อแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นต่อกันยังก่อให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มสาววัยบนโลกออนไลน์ ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่สิ่งที่เจินกินส์ (Jenkins, 1992) เรียกว่า “ชุมชนแฟน” (fan community)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเราจึงไม่อาจวิเคราะห์สาววัยในฐานะของผู้อ่านหรือผู้รับสาร (receiver) หรือในฐานะของผู้สร้างสาร/ผู้ส่งสาร (sender) ได้เพียงอย่างเดียวหนึ่งตามแบบจำลองการสื่อสารอย่างที่เคยยึดถือกันมา เช่น แบบจำลองการสื่อสาร S-M-C-R ของเบอร์โล (1960) เนื่องจากแบบจำลองดังกล่าวเป็นการพิจารณาองค์ประกอบการสื่อสารอย่างตายตัว หากแต่รูปแบบการสื่อสารในปัจจุบันองค์ประกอบการสื่อสารแต่ละประเภทไม่ได้แสดงบทบาทอย่างหนึ่งอย่างใด แต่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทไปมาระหว่างการเป็นผู้ส่ง-ผู้รับ การเป็นสื่อ-สาร ซึ่งการแสดงบทบาทของสาววัยในแอปพลิเคชันจอยลดานำก็เช่นเดียวกัน แบบจำลองหนึ่งซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาอธิบายบทบาทของสาววัยในการใช้แอปพลิเคชันจอยลดานำได้ก็คือแบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล (ศิริชัย ศิริภายะ, 2557) ที่ใช้คำว่า “ผู้กระทำการสื่อสาร” แทนการวิเคราะห์ผู้ส่งสารและผู้รับสารแยกกัน โดยผู้กระทำการสื่อสารจะสวมบทบาททั้งเป็นผู้ส่งสารกับผู้รับสารสลับกันไปตามจังหวะ (punctuation) การสื่อสารในโลกจริง โลกเสมือนจริงหรือโลกความจริงเชิง

สมมติ (hyperreality) เมื่อเราพิจารณาบทบาทของสาววายตามคำอธิบายในแบบจำลองนี้จะพบว่าสาววายผู้ใช้แอปพลิเคชันจอยลดาแสดงบทบาททั้งเป็นผู้ส่งสารที่ต้องเข้ารหัส (encoding) เพื่อสร้างตัวสารให้เกิดขึ้นและยังสลับบทบาทเป็นผู้รับสารทำหน้าที่ถอดรหัส (decoding) เพื่อตีความและทำความเข้าใจต่อตัวสารและยอมรับตัวสื่อที่ถูกส่งมา คุณแพรวผู้ซึ่งมีบทบาทในการสร้างนิยายในแอปพลิเคชันจอยลดา กล่าวว่า ก่อนที่ตัวเธอจะเริ่มเขียนนิยายในจอยลดา เธอเองเริ่มจากการเป็นผู้อ่านนิยายจากผู้เขียนคนอื่นๆ ในระหว่างนั้นเธอเองก็มีการพูดคุย, แสดงความคิดเห็น หรือตั้งคำถามไปยังนักเขียนที่เธอติดตาม จนกระทั่งเธอตัดสินใจเขียนนิยายของตัวเองขึ้นมา และเธอก็ยังคงอ่านนิยายของผู้เขียนท่านอื่น รวมทั้งของตนเองด้วย

ปรากฏการณ์ที่ผู้รับสารขยับสถานะของตนเองมาสู่ผู้สร้างสารเป็นรูปแบบหนึ่งของวัฒนธรรมในยุคหลอมรวม (cultural convergence) (Jenkins, 2006) ของปริณิถนาการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะเทคโนโลยีสื่อในปัจจุบันเอื้อให้เกิดสภาวะดังกล่าว และจากการที่ผู้รับสารเปลี่ยนสถานะมาสู่ผู้สร้างสารเช่นนี้จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ของวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (participatory culture) ในที่สุด

บทบาทของผู้ใช้แอปพลิเคชันจอยลดาที่เป็นทั้งผู้สร้างสารและผู้ส่งสารไม่เพียงแต่ปรากฏผ่านรูปแบบของการสร้างนิยายจากผู้อ่านเท่านั้น แต่คุณลักษณะ/รูปแบบการนำเสนอในแอปพลิเคชันจอยลดาเองก็มีส่วนที่ทำให้ผู้อ่านเปลี่ยนสถานะไปเป็นผู้ส่งสารโดยอัตโนมัติ กล่าวคือเนื่องจากผู้อ่านนิยายในจอยลดาจำเป็นต้องคลิกบริเวณหน้าจอก่อนเพื่อให้อ่านข้อความสนทนาของตัวละครไหลไปเรื่อยๆ และหน้าจอกที่ปรากฏก็มีลักษณะเช่นเดียวกับหน้าจอกแอปพลิเคชันไลน์ ข้อความที่อยู่ด้านซ้ายมือเป็นข้อความที่ถูกส่งมาจากคู่สนทนา ข้อความที่อยู่ด้านขวามือแทนข้อความที่มาจากผู้ส่ง ซึ่งเมื่อผู้ใช้งานแอปพลิเคชันคลิกบริเวณหน้าจอกแล้วข้อความที่ปรากฏขึ้นอยู่ทางด้านขวามือ สิ่งนี้จะทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกของการเป็นผู้ส่งข้อความนั้นออกไปให้ตัวละครตัวอื่นในเรื่องได้อ่าน และตอบกลับข้อความนั้นมา อาจกล่าวได้ว่าแอปพลิเคชันจอยลดาได้พาผู้ใช้งานเข้าไปอยู่ในกลุ่มสนทนาของตัวละครและทำให้ผู้ใช้งานเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการสนทนาดังกล่าว

สาววายในจอยลดา...อัตตะ บทบาทและการปฏิสังสรรค์ทางสังคม

ในหัวข้อก่อนหน้านี้อธิบายบทบาทของสาววายผ่านมุมมองทางการสื่อสารอันเป็นการอธิบายที่ให้ความหมายจอยลดาในฐานะสื่อ แต่ในงานเขียนชิ้นนี้ไม่เพียงแค่มองจอยลดาในฐานะสื่อ แต่ยังมองจอยลดาในฐานะพื้นที่แห่งการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดหนึ่งจากแนวทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ที่จะสามารถนำมาอธิบายสาววายและจอยลดาได้คือแนวคิดเรื่องอัตตะ บทบาทและการปฏิสังสรรค์ทางสังคม

ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของอัตตะที่ได้รับความนิยมในแนวทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เชิงโครงสร้างคือทัศนะที่ว่าบุคคลพยายามที่จะเป็นบุคคลบางประเภทเพื่อที่จะทำให้ได้ดารเสริมแรงและผลประโยชน์จากคนอื่นมากที่สุด(พงค์สวัสดิ์ สวัสดิ์พงศ์, 2560) ทัศนะนี้มองอัตตะว่าประกอบไปด้วยความคิดหลากหลายเกี่ยวกับตนเอง หรือ “เอกลักษณ์ทางบทบาท” ต่างๆ ซึ่งประกอบเข้ากันเป็นอัตตะโดยรวม คุณแพรวกล่าวถึงหน้าที่ของเธอในฐานะการเป็นผู้เขียนนิยายในจอยลดาว่าเธอต้องสร้างเนื้อหาให้นิยายให้คนอ่านชื่นชอบและติดตาม วิธีการหนึ่งที่เธอจะทราบผลตอบรับของเนื้อหาที่ลงไปแต่ละตอนได้คือการเข้าไปอ่านการสนทนาเกี่ยวกับนิยายที่เธอแต่งในทวีตเตอร์เพราะในทวีตเตอร์คือที่รวมสาววายที่ใหญ่มากที่สุด ทั้งนี้เธอและคนอ่านของเธอจะมีการสร้างข้อตกลงพื้นฐานร่วมกันเกี่ยวกับการพูดคุยเรื่อง

ราวเกี่ยวกับนิยายนั้นคือการติดแฮชแท็ก# (hashtag) แล้วตามด้วยชื่อเรื่อง ซึ่งนี่ถือเป็นชนบโดยทั่วไปที่ทั้งผู้แต่งนิยายและผู้อ่านจะรับรู้เช่นเดียวกัน การเข้าไปติดตาม สอดส่องการพูดคุยเกี่ยวกับนิยายที่ตนเองอ่านเพื่อให้ได้รับทราบผลตอบรับและความต้องการของกลุ่มแฟนที่อ่านนิยายเช่นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของบุญยง นาคะ (อ้างแล้ว) ที่กล่าวว่ากลุ่มแฟนคลับศิลปินเกาหลีจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองและเรียกร้องให้ผู้ผลิตเนื้อหาสร้างเนื้อหาเพื่อตอบสนองความต้องการ/ความสนใจของกลุ่มตน

นอกจากการอาศัยผลตอบรับจากผู้อ่านแล้ว หน้าที่อีกประการหนึ่งของผู้แต่งนิยายที่คุณแพรวพูดถึงคือการตามติด “โมเมนต์” ของคู่จิ้นที่ตนเองชื่นชอบ คำว่าโมเมนต์ในที่นี้หมายถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่คู่จิ้นมีการกระทำ/กิจกรรมอะไรร่วมกัน สาววายที่เป็นกลุ่มแฟนของคู่จิ้นจะเก็บภาพเหล่านั้นมานำเสนอ เผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อทวิตเตอร์ผู้เขียนนิยายอาจจะมีการนำภาพเหล่านั้นไปสร้างเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในนิยายที่ตนเองแต่ง ทั้งนี้จากการสังเกตลักษณะเนื้อหาของนิยายจอยลดา ผู้เขียนพบว่าภาพโมเมนต์ของศิลปินคู่จิ้นที่ถูกถ่ายโดยกลุ่มแฟนคลับศิลปินจะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในเรื่องผ่านสนทนาในกลุ่มไลน์ของตัวละคร เช่น ตัวละครตัวหนึ่งต้องการจะจับโกหกตัวละครหลักที่ยังไม่ยอมเปิดเผยเรื่องความสัมพันธ์ของคุณ เมื่อตัวละครหลักพูดอ้อมค้อมหรือปฏิเสธว่าไม่ได้มีความสัมพันธ์หรือไม่แน่แน่จะไปไหนมาไหนกับอีกฝ่าย ตัวละครคู่สนทนาที่จะส่งรูปโมเมนต์ดังกล่าวเข้ามาในหน้าสนทนาเพื่อเป็นการทำให้ตัวละครเอกต้องยอมรับ/สารภาพเรื่องความสัมพันธ์ของตน เป็นต้น

หน้าที่เหล่านี้ของผู้แต่งนิยายที่คุณแพรวกล่าวมาผู้เขียนเห็นว่าสอดคล้องกับคำอธิบายเรื่องเอกลักษณ์ทางบทบาทที่กล่าวถึงการทำหน้าที่ประการหนึ่งที่สำคัญเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินหรือตีชมตนเอง ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ก็ย่อมทำให้ผู้อ่านยอมรับเอกลักษณ์ทางบทบาทของผู้แต่งนิยาย ข้อมูลหนึ่งที่พบว่าผู้แต่งนิยายในจอยลดาได้รับการยอมรับและสนับสนุนในฐานะผู้แต่งนิยายคือการถูกเรียกขานจากผู้อ่านคนอื่นๆ ว่า “ไรท์” อันเป็นคำย่อถอดเสียงมาจากคำว่า “writer” นั่นเอง สื่อกำหนดลักษณะเนื้อหาแต่ไม่อาจกำหนดจินตนาการสาววาย

ในส่วนที่หนึ่งผู้เขียนได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสารในแอปพลิเคชันจอยลดาผ่านแนวคิดเรื่องสื่อคือสาร ทำให้เราเห็นลักษณะของการเปลี่ยนสถานะของสื่อประเภทตัวอักษร, รูปภาพและสื่อสังคมอื่นๆ ทั้งเฟซบุ๊ก (จอยบุ๊ก) และอินสตาแกรม (จอยสตาแกรม) มาเป็นสารในนิยายจอยลดา แต่หากพิจารณาที่คุณลักษณะของสื่อจอยลดาเราจะพบว่าจอยลดาได้กำหนดลักษณะของเนื้อหาที่ถูกนำเสนอด้วย ซึ่งลักษณะของเนื้อหาที่พบอันเนื่องมาจากคุณลักษณะของสื่อได้แก่

ประการที่หนึ่ง ลักษณะของเนื้อหาที่นำเสนอเป็นข้อความในลักษณะของบทสนทนา สิ่งนี้นับว่าจอยลดาได้รื้อขนบในการเล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจ เนื่องจากการเล่าเรื่องในจอยลดาเป็นการเล่าเรื่องในรูปแบบของบทสนทนา ดังนั้นบทบรรยายเพื่อบอกบริบทของเหตุการณ์ทั้งการบรรยายเวลาและสถานที่จึงไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นต้องมีในการแต่งนิยายในจอยลดา จากการสังเกตลักษณะของการสร้างเนื้อหาเพื่อบอกเวลาและสถานที่ ผู้เขียนพบว่านิยายส่วนใหญ่จะใช้การบอกเวลาและสถานที่อยู่ในบทสนทนาของตัวละคร สิ่งนี้นับว่านิยายในจอยลดามีลักษณะที่แตกต่างจากนิยายทั่วไปในแง่ของการเป็นสื่อร้อน-สื่อเย็น(hot-cold media)(McLuhan, 1964) กล่าวคือนิยายในจอยลดามีลักษณะของการเป็นสื่อเย็นมากกว่าสื่อร้อน กล่าวคือจะให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านได้เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของข้อความที่เป็นบทสนทนาเป็นสื่อที่มีรายละเอียด(definition) ที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้ผู้อ่านนิยายจอยลดาต้องใช้การมีส่วนร่วม(participation) ที่สูงมากในการประกอบสร้างความหมายหรือเรื่องราวในความคิด ซึ่งแตกต่างจากนิยายประเภทหนังสือเล่ม

ที่มีคุณลักษณะของสื่อร้อนที่จะให้รายละเอียดของเนื้อหาอย่างมากกว่าจนสามารถเติมเต็มประสบการณ์ และผัสสะด้านอื่นได้

แต่เชื่อว่าคุณลักษณะของสื่อจะกำหนดลักษณะของเนื้อหาได้อย่างเบ็ดเสร็จ จากการสังเกตการนำเสนอเนื้อหาในนิตยสารจอยลดา ผู้เขียนพบว่าผู้สร้างนิตยสารแต่ละคนจะมีการต่อรองต่อโครงสร้างของสื่อที่กำหนดลักษณะของเนื้อหา ผู้เขียนนิตยสารในจอยลดาบางเรื่องต่อรองกับข้อจำกัดนี้ด้วยการเขียนเนื้อหาในลักษณะของบทบรรยายแยกออกมาเป็นตอนพิเศษนำเสนอภายในแอปพลิเคชันจอยลดา ซึ่งลักษณะของบทบรรยายที่พบมีทั้งบทบรรยายที่ใช้สำหรับบรรยายเนื้อหาของตอนก่อนหน้าให้ได้รายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น และเนื้อหาบรรยายเหตุการณ์อื่นๆ ที่อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ถูกนำเสนอไปก่อนหน้านี้

ประการที่สอง จอยลดามีการควบคุมลักษณะของเนื้อหาให้มีความเหมาะสมแก่ผู้อ่านทุกวัย แต่เนื่องจากนิตยสารบางเรื่องมีฉาก/เหตุการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปของผู้อ่านว่า “ฉากNC” ดังนั้นผู้เขียนนิตยสารจึงไม่สามารถนำเสนอในแอปพลิเคชันจอยลดาในรูปแบบของบทสนทนาทางไลน์ได้ จากการสังเกตนิตยสารในจอยลดาพบว่าผู้เขียนนิตยสารใช้วิธีการแยกเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับฉากความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละครไปนำเสนอในสื่อประเภทอื่น โดยใส่เป็นลิงก์สำหรับผู้อ่านให้ผู้อ่านสามารถตามไปอ่านต่อได้ จากการสัมภาษณ์คุณมีมีผู้อ่านนิตยสารจอยลดาและคุณแพรวผู้เขียนนิตยสารจอยลดา โดยใช้ตารางกรงความคิด (repertory grid) ของ Kelly (อ้างในกฤษณ์ ทองเลิศ, 2545) ประกอบการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบความคิดเห็นของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันจอยลดาในเชิงลึกมากขึ้น พบว่าคู่ของโครงความคิดลักษณะของเนื้อหาจอยลดาที่ทั้งสองคนมีเหมือนกันคือคู่ลักษณะเนื้อหา “มีฉากความสัมพันธ์ทางเพศ – ไม่มีฉากความสัมพันธ์ทางเพศ” สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของผู้ใช้งานแอปพลิเคชันจอยลดาที่รับรู้และนำมาซึ่งการสร้างเป็นคู่ของโครงความคิดหนึ่งของผู้ใช้งานที่มีต่อแอปพลิเคชันจอยลดา ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสองคนอธิบายลักษณะหนึ่งของเนื้อหาได้อย่างตรงกันจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าแอปพลิเคชันจอยลดาที่มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศแม้ว่าคุณลักษณะของสื่อจะไม่เอื้อ/อนุญาตให้นำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ก็ตาม (สามารถดูคำอธิบายเรื่องการใช้อัตรากรงความคิดเพิ่มเติมได้จากวิทยานิพนธ์เรื่อง การผสมผสานรูปแบบ การสื่อความหมายและจินตสภาวะของผู้รับสารเป้าหมายที่มีต่องานภาพถ่ายกับลายลักษณ์อักษรในงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์, กฤษณ์ ทองเลิศ (2540)

ประการที่สาม การสร้างเนื้อหาในจอยลดาจากจินตนาการ 3D ของสาววาย นิตยสารที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาย-ชายที่นำเสนอในจอยลดาส่วนใหญ่มาจากจินตนาการที่สาววายสร้างขึ้นมาจากศิลปิน/นักแสดงที่มีตัวตนจริง สาววายที่มีจินตนาการกับงานสร้างสรรค์ที่ไม่ใช่จากการ์ตูนแต่เป็นศิลปินนักร้องเช่นนี้เรียกว่าสาววายสาย 3D จากการสังเกตนิตยสารที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสาววายพบว่าตัวละครที่ใช้ในนิตยสารส่วนใหญ่ล้วนเป็นตัวละครที่สร้างมาจากศิลปิน, นักแสดงที่มีตัวตนจริงๆ ทั้งสิ้น และสาววายจะใช้ลักษณะ/อัตลักษณ์ของศิลปินเหล่านั้นมาสร้างเป็นตัวละครในนิตยสารที่ตนเองแต่ง จากการสัมภาษณ์คุณแพรวซึ่งเป็นผู้ที่ชื่นชอบศิลปินเกาหลีอย่าง คัง แดเนี่ยล คุณแพรวบอกว่าเธอใช้คาแรกเตอร์ของคัง แดเนี่ยลที่เป็นคนซุกซน ขี้เล่นมาสร้างเป็นตัวละครชื่อ “แดน” ซึ่งมีลักษณะนิสัยที่คล้ายกับศิลปินตัวจริง

จินตนาการ 3D ถูกแปลงมาสู่การเป็นนิตยสารในแอปพลิเคชันจอยลดา นี้คือปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนผ่านทางการสื่อสาร(ยุทธนา สุวรรณรัตน์, 2559) ในอีกลักษณะหนึ่ง กล่าวคือเป็นการเปลี่ยนจากงานสร้างสรรค์ประเภทงานเพลง/ละครมาสู่นิตยสาร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการข้ามสื่อที่ฉีกจากขอบของการแปลงเนื้อหาข้ามสื่ออย่างที่เคยมีมา โดยปกติทั่วไปงานสร้างสรรค์ประเภทละคร/ซีรีส์มักจะมาจากการ

แปลงเนื้อหาจากสื่อนิยายเล่มไปสู่งานภาพและเสียงทั้งในโทรทัศน์และภาพยนตร์ แต่สำหรับในจอยลดาเป็นการนำงานสร้างสรรค์ในรูปแบบของซีรีส์/งานเพลงมาแปลงสู่นิยายนำเสนอด้วยตัวอักษร

ภาพที่ 6 หนังสือและโปสเตอร์จากนิยายเรื่อง
อนึ่งคิดถึงแดนเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากการแปลงเนื้อหาที่แหวกขนบทั่วไปของการข้ามสื่อแล้ว จากการติดตามการสร้างเนื้อหาในจอยลดาผู้เขียนยังพบว่านิยายที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านมาก บางเรื่องจะถูกนำไปแปลงเนื้อหาข้ามสื่อไปสู่การเป็นนิยายเล่ม สิ่งนี้ค่อนข้างจะเป็นตัวอย่างที่หักล้างกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแปลงสื่อทางการสื่อสารโดยทั่วไป ที่มักจะกล่าวว่าเนื้อหาสาระจะถูกแปลงจากสื่อประเภทหนึ่งไปสู่สื่อที่มีความทันสมัยหรือสื่อที่ใช้เทคโนโลยีที่มากกว่า แต่สำหรับในกรณีของนิยายจอยลดาเราจะพบว่านิยายที่ได้รับคามนิยมสูงจะถูกแปลงเนื้อหาไปสู่สื่อหนังสือเล่ม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบเทคโนโลยีสื่อแล้วจะพบว่าสื่อหนังสือเล่ม

เป็นสื่อที่ใช้เทคโนโลยีไม่ทันสมัยมากเท่านิยายจอยลดาในแอปพลิเคชัน ภาพที่ 6 แสดงภาพหนังสือรวมเล่มจากนิยายเรื่องอนึ่งคิดถึงแดนเป็นอย่างยิ่ง

สาววายและจอยลดา...ข้อเสนอสู่การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสื่อ

งานเขียนชิ้นนี้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับจอยลดาผ่านสองมุมมองคือมุมมองทางด้านการสื่อสารและมุมมองทางด้านสังคมวิทยา ตลอดทั้งบทความเขียนอธิบายผ่านแนวคิดที่อยู่ในแต่ละมุมมองแยกออกจากกัน ในมุมมองด้านการสื่อสารสาววายเป็นผู้ใช้สื่อที่แสดงบทบาททั้งการเป็นผู้สร้างเนื้อหาและผู้อ่านนิยายในจอยลดาที่มีสถานะเป็นช่องทางการนำเสนอที่มีสื่อหลากหลายประเภทรวมประกอบสร้างความหมายและกลายมาสู่การเป็นเนื้อหาภายในจอยลดา โดยอาศัยแนวคิดเรื่องสื่อคือสารในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสาร แต่จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านจอยลดาพบว่าจอยลดาในฐานะสื่อไม่ได้มีอิทธิพลกำหนดองค์ประกอบอื่นๆ ของการสื่อสารอย่างเบ็ดเสร็จ ตรงกันข้าม สาววายในฐานะผู้กระทำการสื่อสารมีการต่อรองต่อคุณลักษณะของสื่อจอยลดาไปสู่การสร้างเนื้อหาที่ไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของสื่อ

ในขณะที่เดียวกันบทความชิ้นนี้อธิบายปรากฏการณ์สาววายและจอยลดาผ่านแนวทฤษฎีปฏิบัติสังสรรค์สัญลักษณ์ ที่มองแอปพลิเคชันจอยลดาในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่สาววายมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และยังใช้จอยลดาในฐานะที่เป็นฉากหลังเพื่อผ่อนคลายอัตลักษณ์ด้านรสนิยมทางเพศของความเป็นสาววาย นอกจากนี้สาววายยังแสดงเอกลักษณ์ทางบทบาทของการเป็นผู้แต่งนิยายเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินและติชมตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์ในโลกของความเป็นจริงมาสู่การสร้างเนื้อหาในโลกเสมือน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เขียนและผู้อ่านจอยลดาทั้งสองท่านโดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์โครงความคิดตามหลักทฤษฎีของ Kelly พบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งสองท่านมีลักษณะของการเป็นบุคคลที่คิดและกระทำในทิศทางที่สอดคล้องกับสิ่งที่เขาคาดหวังว่าจะเกิดขึ้น สิ่งนี้พบจากคำตอบของทั้งสองท่านในข้อคำถามที่ว่า จะเลือกอ่านนิยายในลักษณะใด ผ่านคำถามโครงความคิดข้อสุดท้ายที่ถามว่า เรื่องใดเป็นเรื่องที่ชอบอ่านที่สุด - เรื่องใดเป็นเรื่องที่ชอบอ่านน้อยที่สุด” ทั้งคุณแพรที่เป็นผู้เขียนและคุณมีมีที่เป็นผู้อ่านนิยายในจอยลดา มีแนวโน้มที่จะอ่านนิยายจอยลดาในเรื่องที่ตนเองเห็นว่าสอดคล้องกับจินตนาการคู่ชีพที่ตนเอง

ซึ่งชอบและเชื่อในคู่ชิปนั้น รวมทั้งที่สอดคล้องกับการให้ความหมายต่อคาแรกเตอร์ของคู่ชิปที่ตนเองรับรู้ ซึ่งลักษณะบุคคลประเภทนี้ตามแนวทฤษฎีของ Kelly จัดว่าเป็นบุคคลประเภท Choice Corollary ที่ว่า มนุษย์พยายามที่จะเชื่อมสัมพันธ์กับโลกภายนอกให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และพยายามที่จะรู้จักตนเอง ซึ่งสาววายทั้งสองท่านพยายามเชื่อมโยงตนเองกับโลกภายนอกผ่านการรับสื่อในช่องทางต่างๆ เพื่อที่จะได้รับรู้ข้อมูล/เก็บเกี่ยวโมเมนต์ของคู่จิ้นที่ตนเองชื่นชอบมาสู่การสร้างจินตนาการของตนเองและตามหา นิยายที่สอดคล้องกับจินตนาการ/โมเมนต์ดังกล่าวอ่านจากแอปพลิเคชันจอยลดา

แม้ว่าแนวทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์จะกล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ แต่ปรากฏการณ์จอยลดาที่ปฏิสัมพันธ์ในกรณีนี้ฝ่ายหนึ่งเป็นบุคคลและอีกฝ่ายหนึ่งไม่ใช่บุคคลแต่เป็นสื่อ การอธิบายลักษณะของความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในบริบทนี้จึงน่าจะมีแนวทฤษฎีในการอธิบายที่เหมาะสมกว่า หนึ่งในนั้นที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคู่ปฏิสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งเป็นมนุษย์และอีกฝ่ายไม่ใช่มนุษย์คือการอธิบายผ่านทฤษฎีเครือข่ายผู้กระทำ (Actor-Network Theory) ทั้งนี้เพราะในปรากฏการณ์จอยลดาที่มีผู้กระทำที่เป็นมนุษย์ (human actor) ได้แก่กลุ่มสาววายที่ใช้แอปพลิเคชันจอยลดาทั้งในบทบาทของผู้เขียนและผู้อ่าน และไม่ใช่มนุษย์ (non-human actor) (ชาญชัย ชัยสุขโกศล, มปป) ได้แก่แอปพลิเคชันจอยลดา เพื่ออธิบายโครงสร้างทางสังคม ซึ่งในที่นี้อาจจะเป็นสังคมในโลกเสมือน หรืออาจจะขยายการอธิบายไปสู่สังคมในโลกความเป็นจริงที่สาววายดำรงอยู่ว่า โครงสร้างดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่สร้างและผลิตซ้ำตัวเอง รวมทั้งอำนาจและคำสั่งจะถูกต่อรองโดยผู้กระทำที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์เพื่อประโยชน์ของตัวเอง ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากการศึกษางานที่เป็นปรากฏการณ์ทางการสื่อสารที่มีคู่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสื่อหากใช้ทฤษฎีนี้มาอธิบายจะทำให้เห็นความสัมพันธ์ที่รอบด้านมากขึ้นกว่าการอธิบายความสัมพันธ์ผ่านทฤษฎีกำหนดนิยม โดยสื่อที่มองอิทธิพลของสื่อเหนือสิ่งอื่นใด โดยละเลยความสำคัญของผู้ใช้สื่อซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการสื่อสารเช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษณ์ ทองเลิศ.(2546). การผลานรูปแบบ การสื่อความหมายและจินตสภาวะของผู้รับสารเป้าหมายที่มี ต่องานภาพถ่ายกับลายลักษณ์อักษรในงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขา นิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทน์ เจริญศรี. (2560). สารของสื่อที่พิถีพิถัน: ออร่าของข้าวของ. แสง สิ่งของและการมองเห็น ภาพถ่าย สิ่งของจากภาคสนามและการทำความเข้าใจคนอื่น. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณิชากรีย์ เลิศวิชัย. (2560). หัวใจวาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บ้าน.
- บุญยง นาคะ.(2560). แฟนคลับเกาหลี อัตลักษณ์เชิงวัตถุและชุมชนแฟนคลับ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยทางสังคม คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์.(2560). Symbolic Interactionism ทฤษฎีการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์[เอกสาร ประกอบการสอน].กรุงเทพมหานคร.

ยุทธนา สุวรรณรัตน์.(2559). การข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชานิพนธ์เรื่องไกลบ้าน. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสยาม.
ศิริชัย ศิริกายะ.(2557). แบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล.วารสารนิเทศสยามปริทัศน์. 13(15), 8-13.

ภาษาอังกฤษ

Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: where old and new media collide*. New York:
New York University Press.
Jenkins, H. (1992). *Television Fans & Participatory Culture*. New York: Routledge.
McLuhan, M.(1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York: McGraw-Hill.

ออนไลน์

ชายชัย ชัยสุขโกศล. (2551, 8 กันยายน). เทคโนโลยีกับสังคม: ข้อเสนอกรอบคิดข้ามสาขาวิชาและบท
ทดลองวิเคราะห์ กรณีจีเอ็มโอ ประเทศไทย.[เว็บไซต์]. เข้าถึงได้จาก <https://chaisuk.files.wordpress.com/2008/09/tech-society-gmos-jan08.pdf>
นราธร สายเส็ง. (2560). ธรรมชาติมนุษย์กับมุมมองเชิงพื้นที่. *Veridian E-Journal*, 10(1), 635-646.
เข้าถึงได้จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/issue/view/7086>
Fayossy. (2560). ทำความรู้จักกับ “จอยลดา” แอปฯ อ่านนิยายแซทรูปแบบใหม่ ที่มาแรงสุดๆ ในตอนนี้. เข้าถึงได้จาก: <https://www.marketingoops.com/digital-life/apps-joylada/>
IssareeChulakasem. (2561). หมู Ookbee กับเบื้องหลังแอปนิยายแซท'จอยลดา' ที่มียอดคลิก 1,000 ล้านครั้งต่อวัน. เข้าถึงได้จาก <https://techsauce.co/tech-and-biz/exclusive-interview-application-joylada-with-ookbee/>